

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор


Максим Гальченко

« 25 травня 2022 р.»

**РОБОЧА ПРОГРАМА ВИБІРКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Самореалізація обдарованої особистості»**

для підготовки фахівців галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»
зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»
освітньо-наукова програма «Освіта та розвиток обдарованої особистості»

**Київ
2022**

Робоча програма вибіркової дисципліни «Самореалізація обдарованої особистості» для аспірантів, які навчаються за галуззю знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки», освітньо-науковою програмою «Освіта та розвиток обдарованої особистості», 22 с.

Розробник:

Садова Мирослава Анатоліївна, доктор психологічних наук, професор.

Робоча програма затверджена на засіданні відділу інноваційних технологій в освіті обдарованих (протокол № 5 від «16» травня 2022 р.)

Завідувач відділу інноваційних технологій
в освіті обдарованих,
доктор педагогічних наук, доцент



Іван Волощук

Схвалено вченою радою Інституту обдарованої дитини НАПН України
(протокол № 6 від 25 травня 2022 р.).

Голова вченої ради



Максим Гальченко

1. Опис вибіркової дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо- наукова програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	вечірня форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка»	Вибіркова	
Модулів – 2	011 «Освітні, педагогічні науки», освітньо-наукова програма «Освіта та розвиток обдарованої особистості»	Рік підготовки	
Загальна кількість годин – 90		2	
		Семестр	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 год. самостійної роботи аспіранта – 6 год.	Третій (освітньо- науковий) рівень вищої освіти	4	
		Лекції	
		16 год.	
		Семінарські	
		14 год.	
		Практичні	
		Самостійна робота	
		60 год.	
		Вид контролю: залік	

Примітка

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи і індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 1:2.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – формування розгорнутого сучасного уявлення про самореалізацію обдарованої особистості, навичок самостійного використання аспірантами моделей, критеріїв і механізмів самореалізації на всіх стадіях наукової і практичної діяльності, умінь самостійного аналізу проблем, що виникають в ході самореалізації обдарованої особистості, навичок використання психологічних моделей для пояснення і розуміння процесу самореалізації обдарованої особистості.

Завдання дисципліни:

- 1) дати загальне уявлення про самореалізацію як фундаментальну, інтегративну галузь та її місце в системі сучасного людинознавства;
- 2) ознайомити з коротким історичним вступом в сутність самореалізації обдарованої особистості;
- 3) пояснити основні поняття, методи, проблеми, напрямки і структуру самореалізації обдарованої особистості;
- 4) розкрити роль, факти, специфіку фундаментальних досліджень і прикладної самореалізації обдарованої особистості в сучасному суспільстві;
- 5) викласти технології аналізу, стимулювання та вдосконалення вікового, індивідуального, особистісного та професійного розвитку обдарованої особистості;
- 6) розглянути критерії та показники досягнення людиною вершин у віковому, індивідуальному, особистісному і професійному розвитку;
- 7) показати перспективи розвитку самореалізації обдарованої особистості, її фундаментальних досліджень і прикладних галузей в особистісній та професійній сферах життєдіяльності.

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми аспіранти повинні опанувати **програмні компетентності**.

Інтернальна компетентність (ІК):

ІК-1. Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у галузі освітніх, педагогічних наук та/або дослідницько-інноваційної діяльності, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Загальні (ЗК):

ЗК-1. Здатність до оволодіння загальнонауковими компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, загального культурного кругозору, дотримання у фаховій діяльності норм професійної етики, міжкультурної толерантності, керування загальнолюдськими цінностями, та академічної доброчесності в наукових дослідженнях.

ЗК-3. Здатність до формування, абстрактного мислення, критичного аналізу та синтезу, оцінки сучасних наукових досягнень, генерування нових ідей / креативності при вирішенні дослідницьких і практичних завдань.

Спеціальні (СК):

СК-1. Здатність здобувати глибинні знання у галузі обдарованості / обдарованості особистості.

СК-3. Здатність розробляти і застосовувати методологію, визначати стратегію і план дій дослідження та моделювати, реалізовувати і розвивати процес вирішення нових наукових педагогічних проблем і задач в області обдарованості.

СК-4. Здатність створювати та управляти освітніми і професійно-педагогічними / творчими проектами у галузі обдарованості / обдарованості особистості.

СК-5. Здатність застосовувати якісні та кількісні методи при проведенні наукових педагогічних досліджень в галузі обдарованості / обдарованості особистості.

СК-6. Здатність до професійно-педагогічного зростання, самоосвіти, саморозвитку, самореалізації і самоздійснення.

СК-8. Здатність здійснювати освітньо-наукову діяльність у сфері педагогіки та психології обдарованості на всіх освітніх рівнях.

СК-10. Здатність оволодівати професійними вміннями в роботі з обдарованими дітьми різних вікових категорій, надавати ефективні психолого-педагогічні послуги і толерантно ставитися до колег та обдарованих учасників освітнього процесу.

Очікувані **програмні результати навчання (ПРН):**

ПРН 1. Вміти демонструвати системний науковий світогляд; володіти сучасними теоріями і концепціями в області педагогіки обдарованості та психології обдарованої особистості, професійною етикою; демонструвати загальний культурний кругозір; нести відповідальність за особистий професійний розвиток.

ПРН-7. Вміти виявляти гнучкість у пристосуванні до трансформаційних процесів у професійно-педагогічній сфері, проявляючи адаптивні стратегії і тактики професійної поведінки, переосмислюючи традиційні та застосовуючи в оптимальному поєднанні усталені інноваційні підходи; виявляти готовність і спроможність викладати, стажуватися в іншому закладі вищої освіти на території України чи поза її межами, без відрахування чи звільнення з основного місця навчання.

ПРН-8. Вміти застосовувати глибинні знання у галузі обдарованості / обдарованості особистості, за якою здобувач вищої освіти проводить дослідження; засвоювати основні концепції в практичній педагогічній діяльності, вирішувати теоретичні і практичні проблеми; оволодіти термінологією з досліджуваного наукового напрямку.

ПРН-10. Знати яким чином розробляти і застосовувати методологію дослідження з урахуванням різних педагогічних концепцій, теорій, підходів, парадигм, шкіл, незалежно від їх методологічної спрямованості; визначати

стратегічний план дослідження в області обдарованості; володіти навичками моделювання; усвідомлювати способи створення нового педагогічного знання; розвивати шляхи вирішення нових педагогічних проблем і реалізовувати нові ідеї в області обдарованості.

ПРН-11. Вміти розробляти і управляти освітніми і творчими професійно-педагогічними проєктами у галузі обдарованості / обдарованості особистості.

ПРН-12. Вміти вибирати і доречно використовувати теоретичні (якісні) і релевантні критеріям і показникам емпіричні методи та технології педагогічного дослідження; застосовувати методи діагностики обдарованості, технології та методи статистичної обробки емпіричних даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи; вибирати або створювати ефективні методики емпіричного педагогічного дослідження відповідно до критеріальних показників наукової розвідки у сфері обдарованості.

ПРН-13. Вміти демонструвати спроможність професійно-педагогічного зростання; володіти навичками самоосвіти, саморозвитку, самореалізації і самоздійснення.

ПРН-14. Вміти керуватися у викладацькій діяльності принципами взаємодії з учасниками освітнього процесу; вміти вибудовувати освітній процес та взаємодію з обдарованими здобувачами освіти з урахуванням закономірностей їхнього психічного розвитку й зони найближчого розвитку; застосовувати сучасні та нові інтерактивні методи і форми навчання; аналізувати результати процесу їх використання в академічних групах; розробляти і рецензувати методичні рекомендації та навчальні посібники; вміти формувати освітнє середовище та використовувати професійні надбання в реалізації завдань інноваційної освітньої політики в області обдарованості.

3. Інформаційний обсяг вибіркової дисципліни

Модуль 1. Теоретичні основи самореалізації обдарованої особистості

Тема 1. Самореалізація як складова системи наук про людину

Про передумови виникнення самореалізації. Етапи становлення самореалізації, її цілі, об'єкт, предмет і головні наукові та практичні завдання. Зарубіжні наукові теорії самореалізації обдарованої особистості: А. Адлера, А. Маслоу, А. Ангял, Дж. Бюдженал, К. Гольдштейн, Р. Мей, К. Роджерс, Е. Фромм, С. Р. Альдерфер. Вітчизняні наукові теорії

самореалізації обдарованої особистості: О. Г. Асмолов, Л. С. Виготський, В. В. Давидов, О. М. Леонтьєв, В. В. Рубцов, Д. Й. Фельдштейн, К. О. Абульханова-Славська, Л. І. Анциферова, В. Г. Асєєв, Л. І. Божович, А. В. Брушлінський, В. П. Зінченко, О. О. Конопкін, Л. О. Коростильова, Д. О. Леонтьєв, В. І. Слободчиков, В. В. Столін. Самореалізація її зв'язок з іншими науками. Методологічні підстави самореалізації. Акмеологічний підхід у вивченні розвитку зрілої самореалізованої особистості. Сучасний стан самореалізації.

Тема 2. Методи досліджень самореалізації обдарованої особистості

Емпіричні методи самореалізації обдарованої особистості: спостереження, бесіда, контент-аналіз, діагностичні методики: «Самоактуалізаційний тест» Е. Шострома, «Мотиваційні здібності: свідомі мотиви» Ю. Куля, «Тест гумористичних фраз» О. Г. Шмельова, 16-факторний особистісний опитувальник Р. Кеттелла, «Індикатор копінг-стратегій» Д. Амірхана, «Вихід з важких життєвих ситуацій» Р. С. Нємова, Метод акмеограми (Конюхов Н. І.). Критерії та показники самореалізації. Моделі самореалізації обдарованої особистості. Технології самореалізації.

Тема 3. Особливості потенціалу самореалізації обдарованих студентів ЗВО

Потенціал самореалізації як предмет психологічного дослідження. Психологічні складові потенціалу самореалізації обдарованої особистості. Методичні підходи до дослідження потенціалу самореалізації обдарованої особистості. Структура психологічних складових самоактуалізації та потенціалу самореалізації обдарованої особистості: модальність активності, спрямованість особистості, соціальне включення. Блоки: ХОЧУ, МОЖУ, ТРЕБА, ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ, РЕАЛІЗАЦІЯ Типологія потенціалу самореалізації обдарованої особистості: пасивний саморозвиток, активний саморозвиток, екзистенційна самореалізація, соціальна самореалізація, відмінності потенціалу самореалізації обдарованої особистості (вікові, гендерні, професійні, пізнавальні). Особливості творчої та інтелектуальної самореалізації особистості.

Модуль 2. Самореалізація обдарованих та їх розвиток в професійній та особистісній сферах життєдіяльності.

Тема 4. Самореалізація обдарованих в професійній та особистісній сферах життєдіяльності.

Особистісна зрілість професіонала. Критерії зрілості обдарованої особистості професіонала. Професійна компетентність (В.В. Краєвський). Професіонал, професійний розвиток, професіоналізація. Умови досягнення

професійного «акме»: внутрішні та зовнішні. Професійна відповідальність як предмет психологічного дослідження. Психологічні складові професійної відповідальності особистості у наукових дослідженнях (теоріях). Психологічні механізми професійної відповідальності особистості. Сутність психологічних детермінант професійної відповідальності особистості. Рівні професійної відповідальності особистості. Сутність поняття кар'єри, професійного росту та посадового росту. Види кар'єри: центрована, вертикальна, горизонтальна, спеціалізована, неспеціалізована, внутрішньо (зовнішньо) організована, цільова, спіральна, стабілізована. Етапи становлення кар'єри обдарованої особистості. Потреби обдарованої особистості на етапах становлення кар'єри. Вплив професійної відповідальності на кар'єрний зріст обдарованих фахівців.

Тема 5. Соціально-психологічний тренінг особистісної та професійної самореалізації обдарованих.

Постановка цілей, їх реалізація, орієнтація на процес і результат у відповідній діяльності. Подолання психологічних бар'єрів обдарованими – запорука успіху до самореалізації (робота над своїми недоліками). Розвиток креативності, як основної складової самореалізованої особистості за А. Маслоу. Розвиток професійного зростання обдарованої особистості (застосування психотехнологій). Формування професійної відповідальності обдарованої особистості. Розвиток професійної компетентності та її спеціальних видів. Розвиток професіоналізму особистості управлінських кадрів, які здійснюють діяльність в особливих умовах.

4. Структура вибіркової дисципліни

Теми	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
		Л	Пр. (сем)	Інд	СР	
1	2	3	5	6	7	
Модуль 1. Теоретичні основи самореалізації обдарованої особистості						
Тема 1. Самореалізація як наука системи людинознавства	18	4	4			10
Тема 2. Методи досліджень самореалізації обдарованої особистості	14	2	2			10
Тема 3. Особливості потенціалу самореалізації обдарованих студентів ЗВО	16	4	2			10
Разом за модулем 1	48	10	8			30

Модуль 2. Самореалізація обдарованих та їх розвиток в професійній та особистісній сферах життєдіяльності					
Тема 4. Самореалізація обдарованих в професійній та особистісній сферах життєдіяльності.	20	2	2		15
Тема 5. Соціально-психологічний тренінг особистісної та професійної самореалізації обдарованих.	22	4	4		15
Разом за модулем 2	42	6	6		30
Усього годин	90	16	14		60

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Самореалізація як наука системи людинознавства	2
2.	Особливості потенціалу самореалізації обдарованих студентів ЗВО	2
3.	Самореалізація обдарованих в професійній та особистісній сферах життєдіяльності	2
4.	Самореалізація обдарованих в професійній та особистісній сферах життєдіяльності	4
5.	Соціально-психологічний тренінг особистісної та професійної самореалізації обдарованих.	4
	Разом	14

6. Теми практичних занять (не передбачається).

7. Теми лабораторних занять (не передбачається).

8. Самостійна робота

Завдання для самостійної роботи аспірантів відповідно до теми заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Поняття про особистісне зростання.	2
2.	Характеристики особистісного зростання.	2
3.	Життєві стратегії людини.	2
4.	Потенційність індивідуального буття (Маноха І. П.), особистісний потенціал, соціально-психологічний, культурно-історичний та міфотворчий потенціал особистості.	4

5.	Суб'єктивні смисли (В. Франкл), аксіопсихологія особистості (З. С. Карпенко).	2
6.	Життєвий світ особистості (Т. М. Титаренко).	2
7.	Міфотворчість та саморозвиток (К.-Г. Юнг, Е. Нойман, І. Г. Білявський, Н. В. Чепелева, Н. Ф. Каліна та ін.).	2
8.	Акме-подія, акме-вчинок, акме-здатності, життєві плани, життєві цілі та завдання як події майбутнього (Т. М. Титаренко та ін.)	2
9.	Самоусвідомлення, відношення до світу і до себе (Ф. Перлз).	2
10.	Сутність поняття кар'єри, професійного росту та посадового росту.	2
11.	Види кар'єри: центрована, вертикальна, горизонтальна, спеціалізована, неспеціалізована, внутрішньо (зовнішньо) організована, цільова, спіральна, стабілізована.	2
12.	Етапи становлення кар'єри.	2
13.	Потреби людини на етапах становлення кар'єри.	2
14.	Вплив професійної відповідальності на кар'єрний зріст фахівця.	4
15.	Самореалізація обдарованої особистості як предмет психологічного дослідження.	2
16.	Особливості творчої та інтелектуальної самореалізації особистості.	
17.	Психологічні складові потенціалу самореалізації обдарованої особистості.	4
18.	Методичні підходи до дослідження потенціалу самореалізації обдарованої особистості.	4
19.	Структура психологічних складових самоактуалізації та потенціалу самореалізації обдарованої особистості: модальність активності, спрямованість особистості, соціальне включення.	4
20.	Блоки самореалізації: ХОЧУ, МОЖУ, ТРЕБА, ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ, РЕАЛІЗАЦІЯ.	4
21.	Типологія потенціалу самореалізації обдарованої особистості: пасивний саморозвиток, активний саморозвиток, екзистенційна самореалізація, соціальна самореалізація,	4
	Разом	60

Від аспірантів **вимагається:**

1. Ведення тематичного словника.
2. Опрацювання літератури з кожної теми за формою, яка обирається самостійно (план-конспект, опорний конспект, тези, таблиця, схема тощо). Список рекомендованої літератури до кожної теми можна доповнити

науковими джерелами, які аспірант підібрав самостійно. Доцільно порівнювати виклад (або зміст) матеріалу з визначеного питання у різних джерелах.

3. Застосовувати сучасні технічні засоби і прикладні програмні продукти під час виконання дослідження.

4. Застосовувати знання фундаментальних основ, проблем і тенденцій розвитку діагностики потенціалу самореалізації обдарованої особистості.

5. Виконати завдання на розвиток й оцінку власної навчально-професійної діяльності, визначення рівня сформованості професійної компетентності.

9. Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з навчальної дисципліни «Самореалізація обдарованої особистості» – це вид науково-дослідної роботи студента, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань з вибіркової дисципліни, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах робочої навчальної програми дисципліни, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських занять і охоплює декілька тем або один із змістових блоків навчального дисципліни.

Вид ІНДЗ, вимоги до них та оцінювання:

✓ наукове дослідження у вигляді творчого проекту (текстовий варіант, відеоряд у вигляді презентації у програмі PowerPoint), що охоплює змістовий блок однієї з тем.

Орієнтовна структура ІНДЗ у вигляді творчого проекту – зміст, вступ, основна частина, висновки (проектне рішення), список використаних джерел, додатки. Один із додатків – Презентація у програмі PowerPoint.

✓ наукове дослідження у вигляді наукового реферату.

Орієнтовна структура ІНДЗ у вигляді наукового реферату – зміст, вступ, основна частина, висновки, список використаних джерел.

✓ наукове дослідження у вигляді есе.

Тема творчого проекту визначається аспірантом і узгоджується з викладачем. Рекомендовані напрями :

1. Структурні складові самореалізації обдарованої особистості та їх змістове наповнення у різних концепціях.

2. Теоретичні засади діагностики самореалізації обдарованої особистості.

3. Розвиток потенціалу самореалізації обдарованої особистості.

У табл. нижче подано відповідно критерії оцінювання наукового дослідження у вигляді творчого проекту, наукового реферату, шкалу оцінювання науково-педагогічного дослідження у вигляді творчого проекту, наукового реферату, есе.

Критерії оцінювання наукового дослідження у вигляді звіту

№ п/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Обґрунтування проблеми дослідження, визначення мети й завдань, об'єкту та предмету дослідження,	5
2.	Стислий опис етапів щодо діагностики та розвитку потенціалу самореалізації обдарованої особистості	10
3.	Застосування технік щодо розвитку потенціалу самореалізації обдарованої особистості	10
4.	Надання рекомендацій щодо постановки цілей та усунення психологічних бар'єрів потенціалу самореалізації обдарованої особистості.	10
5.	Обґрунтованість висновків.	10
6.	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (мета й завдання дослідження, об'єкт та предмет дослідження, опис етапів дослідження, опис використаних тренінгових технологій, висновків, рекомендацій, додатків за необхідності).	5
Разом		50

Оцінка з ІНДЗ є обов'язковим балом, який враховується при підсумковому оцінюванні навчальних досягнень аспірантів з вибіркової дисципліни «Самореалізація обдарованої особистості».

10. Методи навчання

I група методів

Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.

- словесні методи - розповідь-пояснення, бесіда, лекція;
- наочні методи - ілюстрація, демонстрація;
- практичні методи: вправи, практичні роботи;
- індуктивні методи;

- дедуктивні методи;
- репродуктивні методи;
- творчі методи.

II група методів

Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності.

III група методів

Методи контролю (самоконтролю, взаємоконтролю), корекції (самокорекції, взаємокорекції) за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.

IV група методів

Бінарні, інтегровані (універсальні) методи.

11. Методи контролю

Оцінювання ІНДЗ, тестовий контроль успішності аспірантів

12. Розподіл балів, які отримують аспіранти

T1*	T2	T3	T4	T5	ІНДЗ**	Разом
10***	10	10	10	10	50****	100

Примітка: * T1, T2 ... T5 – теми.

**ІНДЗ – індивідуальне навчально-дослідне завдання.

***10 – максимальна сума балів, яку можна набрати за тему.

****50 – максимальна сума балів, яку можна набрати за виконання ІНДЗ.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для заліку
90-100	A	зараховано
82-89	B	
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	
35-59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
01-34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Рекомендована література

Основна:

1. Анисимов О. С. Акмеология мышления. М.: РАГС, 2017. 534 с.
2. Бодалев А.А. Вершина в развитии взрослого человека, характеристики и условия достижения. М.: Флинта: Наука, 2018. 168 с.
3. Деркач А.А. Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека. Кн. 1-5. Кн. 1: Методолого-прикладные основы акмеологических исследований. М.: РАГС, 1999. 392 с.
4. Деркач А.А. Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека. Кн. 1-5. Кн. 2: Акмеологические основы управленческой деятельности. М.: РАГС, 2010. 535 с.
5. Деркач А.А. Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека. Кн. 1-5. Кн. 3: Акмеологические резервы развития творческого потенциала личности. М.: РАГС, 2018. 538 с.
6. Деркач А.А. Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека. Кн. 1-5. Кн. 4: Развитие ценностной сферы профессионала. М.: РАГС, 2020. 484 с.
7. Деркач А.А. Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека. Кн. 1-5. Кн. 5: Акмеологические технологии диагностики и актуализации личностно-профессионального роста. М.: РАГС, 2011. 541 с.
8. Маркова А.К. Психология профессионализма. М.: Знание, 1996. 308 с.
9. Коростылева Л. А. Психологические проблемы самоактуализации личности / под. ред. Л. А. Коростылевой, Г. С. Никифорова. СПб. : Издательство С.-Петербургского университета, 2001. С. 24 – 35.
10. Садова М. А. Психологія самореалізації [навч.-метод. посіб.] / Мирослава Анатоліївна Садова. Первомайськ : Первомайська друкарня, 2018. 113 с.
11. Садова М.А. Свинарченко Р.М. Складові потенціалу самореалізації та картини світу особистості: монографія за редакцією В.І. Подшивалкіної. Кіровоград: ПРАТ «Кіровоградське видавництво». 2015. 415 с.
12. Свинарченко Р. М. Часова складова потенціалу самореалізації особистості/ Радіон Миколайович Свинарченко // Наукові записки Інституту психології ім. Г.С. Костюка / За ред. академіка С. Д. Максименка. К. : Главник, 2019. Вип. 26, в 4-х томах. Том. 4. С. 22–33.
13. Швалб Ю.М. Психологические модели целеполагания / Юрий Михайлович Швалб. К. : Стирос, 2017. 368 с.
14. Эременко Ю.В. Самореалізація обдарованих учнів у сучасній Україні: основні чинники та ризики. Автореф. дис... на здобуття наукового ступеня канд. соц. наук, за спеціальністю 22.00.04 – спеціальні та галузеві соціології. Харків: 2019. 23 с.

Додаткова:

1. Ананьев Б.Г. Психология и проблемы человекознания. М.; Воронеж, 2016. 321 с.
2. Асмолов А.Г. Психология индивидуальности. М., 2016. 356 с.
3. Бехтерев В.М. Личность и условия её развития и здоровья. СПб., 2015. 300 с.
4. Бодалёв А.А. Изучение зрелого человека - важная задача акмеологической науки // Информационно-аналитический сборник НИИВШ. М., 2013. 204 с.
5. Бодалёв А.А. Акмеология как учебная и научная дисциплина. М., 2013. 210 с.
6. Бодалёв А.А. О феномене акме и некоторых закономерностях его формирования и развития // Мир психологии. М., 2015. №3. С.16-30
7. Бодалёв А.А., Рудкевич Л.А. Как становятся великими или выдающимися? М., 2017. 201 с.
8. Брушлинский А.В. Психология субъекта в изменяющемся обществе // Психологический журнал. 2018. Т. 18. №2. С.80-90
9. Голубева Э.А. Способности и индивидуальность. М., 2013. 209 с.
10. Деркач А.А., Кузьмина Н.В. Акмеология: пути достижения вершин профессионализма. М., 2015. 108 с.
11. Деркач А.А., Анисимов О.С. Основы общей и управленческой акмеологии: Учеб. пособие. М., 2015. 309 с.
12. Основы общей и прикладной акмеологии / Под ред. А.А.Деркач. М., 2018. 509 с.
13. Деркач А.А. и др. Реализация концепции «Я» в системе жизненных отношений личности: Акмеологический аспект. М., 2013. 501 с.
14. Деркач А.А., Ситников А.П. Формирование и развитие профессионального мастерства руководящих кадров: социально-психологический тренинг и прикладные психотехнологии. М., 2017. 40 с.
15. Деркач В. И. Оптимизация управления деятельностью персонала образовательных систем. М., 2016. 313 с
16. Климов Е.А. Развивающийся человек в мире профессий. Обнинск, 2013. 300 с
17. Климов Е.А. Психология профессионала. М.; Воронеж, 2016. 450 с.
18. Ковалев Г.А. Три парадигмы в психологии - три стратегии психологического воздействия // Вопр. психологии. 2017. №3. 57-90 С.
19. Проблемы развития акмеологических наук / Под ред. Н.В. Кузьминой, А.М. Зимичева. СПб., 2019. 301 с.

20. Психология одаренности детей и подростков / Под ред. Н.С. Лейтес. М., 2016. 208 с.
21. Ливенхуд Б. Кризисы жизни - шансы жизни: Развитие человека между детством и старостью. Калуга, 2014. 270 с.
22. Логинова Н.А. Развитие личности и ее жизненный путь: Принципы развития в психологии. М., 2018. 500 с.
23. Ломов Б.Ф. Системность в психологии. М.; Воронеж, 2016. 208 с.
24. Маркова А.К. Психология профессионализма. М., 2015. 302 с.
25. Мелик-Пашаев А.А. Акме - период жизни или состояние духа? Общая и прикладная акмеология. М., 2017. 201 с.
26. Мерлин В.С. Психология индивидуальности. М.; Воронеж, 2016. 400 с.
27. Молл Е.Г. Психология управленческой карьеры: Дисс. д-ра психол. наук. СПб., 2014. 302 с.
28. Некрасова Ю.Б. Психологические основы процесса социореабилитации заикающихся: Автореф. дисс. д-ра психол. наук. М., 2012. 109 с.
29. Орлов А.Б. Личность и сущность человека; внешнее и внутреннее в человеке // Вопр. психологии. 2015. №2. С.40-50.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Психологія самореалізації особистості. URL:
<https://oldiplus.ua/pedagogika-i-psihologiya-1/psychologiya-samorealizaciyi-osobystosti/>
2. Самореалізація особистості. URL:
https://pidru4niki.com/15100827/psihologiya/samorealizatsiya_osobystosti
3. Психологія самореалізації особистості. URL:
http://psih.pp.ua/p162_%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F_%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97_%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96_2003.html
4. Gifted adolescents: Psychological behaviors, values, and developmental implications. Mary Howard-Hamilton. Bridget A. Franks. 2018. URL:
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02783199509553656>
5. No Child Is Just Born Gifted: Creating and Developing Unlimited Potential. Barbara Clark is a past-president of the National Association for Gifted Children (NAGC). 2016. URL:

<https://www.nagc.org/blog/no-child-just-born-gifted-creating-and-developing-unlimited-potential>

6. Gifted Children: How to Bring Out Their Potential. Enrichment activities can provide for very bright kids. By Christian Fischer. Scientific american mind august. 2008. URL:

<https://www.scientificamerican.com/article/coaching-the-gifted-child/>

7. Assessment of student's potential based on the data concerning productivity and psychological comfort of education. Evaluación del potencial del alumno en base a datos relativos a productividad y confort psicológico educativos Ivan Sergeyevich Samokhin; Marina Georgiyevna Sergeeva Elena Valeryevna Tabuyeva; Tatyana Gennadyevna Stanchulyak; Elena Georgiyevna Kolesina. Vol. 39 (# 02) Year 2018. Page 22. URL:

<https://www.revistaespacios.com/a18v39n02/a18v39n02p22.pdf>

8. Excellence for high potential and gifted students. 2019. URL:

<https://education.nsw.gov.au/teaching-and-learning/school-excellence-and-accountability/school-excellence-in-action/effective-improvement-measures-and-strategies/excellence-for-high-potential-and-gifted-students>

9. Can Personal Goal Setting Tap the Potential of the Gifted Underachiever? Dominique Morisano Bruce M. Shore 2010. URL:

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02783193.2010.508156>

10. Ellen D. Fiedler. Gifted Children: The Promise of Potential/The Problems of Potential. Handbook of Psychosocial Characteristics of Exceptional Children. 1999. C. 401-441. URL:

https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4757-5375-2_16

11. Sandra Laujin. Psychotherapist, Psychologist, Neuropsychologist in Hong Kong. 2021. URL:

<https://sandalaujin.com/gifted-child?lang=en>

12. Pamela R. Clinkenbeard. Motivation and gifted students: implications of theory and research pamela. Clinkenbeard. University of Wisconsin-Whitewater. Psychology in the Schools, Vol. 49(7), 2012. P.1-10. URL:

https://www.arts.unsw.edu.au/sites/default/files/documents/Motivation_and_Gifted_Students.pdf

13. High potential learners. 2021. URL:

<https://www.birchcopse.co.uk/high-potential-learners>

14. Lisa Conrad. Personal Goal Setting and Self-Regulation for Gifted Children. 2022. URL:

<https://globalgtchatpoweredbytagt.wordpress.com/2019/03/11/personal-goal-setting-and-self-regulation-for-gifted-children/>

15. Abu-Hamour, Bashir; Al-Hmouz, Hanan. A Study of Gifted High, Moderate, and Low Achievers in Their Personal Characteristics and Attitudes toward School and Teachers. *International Journal of Special Education*, v. 28 n. 3 p. 5-15. 2013. URL:

<https://eric.ed.gov/?id=EJ1024419>

16. Aaron D. Gresson. David G. Carter Sr. In Search of the Potentially Gifted: Suggestions for the School Administrator. 2010. URL:

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00098655.1977.9959190?journalCode=vtch20>

17. Self-actualization of the gifted and talented : a measurement using the brief index of self-actualization. 2018.

URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/SELF-ACTUALIZATION-OF-THE-GIFTED-AND-TALENTED-%3A-A-Piragasam/813b2d49f16f27c6c720dac59ef809986dc43d7d>

18. Music Appreciation and Self-actualization of Gifted Students. 2019. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042813019459>

19. Maslow and the Gifted. 2020. URL: <https://thegiftedscholar.com/maslow-and-the-gifted/>

15. Запитання для контролю знань аспірантів

1. Про передумови виникнення самореалізації.
2. Етапи становлення самореалізації, її цілі, об'єкт, предмет і головні наукові та практичні завдання.
3. Зарубіжні наукові теорії самореалізації обдарованої особистості: А. Адлера, А. Маслоу, А. Ангял, Дж. Бюдженгал.
4. Зарубіжні наукові теорії самореалізації обдарованої особистості: К. Гольдштейн, Р. Мей, К. Роджерс, Е. Фромм, С. Р. Альдерфер.
5. Вітчизняні наукові теорії самореалізації обдарованої особистості: К. О. Абульханова-Славська, Л. І. Анциферова, В. Г. Асеев, Л. І. Божович, А. В. Брушлінський.
6. Вітчизняні наукові теорії самореалізації обдарованої особистості: О. Г. Асмолов, Л. С. Виготський, В. В. Давидов, О. М. Леонт'єв, В. В. Рубцов, Д. Й. Фельдштейн,
7. Вітчизняні наукові теорії самореалізації обдарованої особистості: В. П. Зінченко, О. О. Конопкін, Л. О. Коростильова, Д. О. Леонт'єв, В. І. Слободчиков, В. В. Столін.
8. Самореалізація її зв'язок з іншими науками.
9. Методологічні підстави самореалізації.
10. Акмеологічний підхід у вивченні розвитку зрілої самореалізованої особистості.
11. Сучасний стан самореалізації.

12. Діагностичні методики: «Самоактуалізаційний тест» Е. Шострома, «Мотиваційні здібності: свідомі мотиви» Ю. Куля.

13. Діагностичні методики: «Тест гумористичних фраз» О. Г. Шмельова, 16-факторний особистісний опитувальник Р. Кеттелла,

14. Емпіричні методи самореалізації обдарованої особистості: спостереження, бесіда, контент-аналіз.

15. Діагностичні методики: «Індикатор копінг-стратегій» Д. Амірхана, «Вихід з важких життєвих ситуацій» Р. С. Немова, Метод акмеограми (Конюхов Н. І.).

16. Критерії та показники самореалізації.

17. Моделі самореалізації обдарованої особистості.

18. Технології самореалізації.

19. Потенціал самореалізації як предмет психологічного дослідження.

20. Психологічні складові потенціалу самореалізації обдарованої особистості.

21. Методичні підходи до дослідження потенціалу самореалізації обдарованої особистості.

22. Структура психологічних складових самоактуалізації та потенціалу самореалізації обдарованої особистості: модальність активності, спрямованість особистості, соціальне включення. Блоки: ХОЧУ, МОЖУ, ТРЕБА, ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ, РЕАЛІЗАЦІЯ.

23. Типологія потенціалу самореалізації обдарованої особистості: пасивний саморозвиток, активний саморозвиток, екзистенційна самореалізація, соціальна самореалізація, відмінності потенціалу самореалізації обдарованої особистості (вікові, гендерні, професійні, пізнавальні).

24. Особистісна зрілість професіонала.

25. Критерії зрілості обдарованої особистості професіонала.

26. Професійна компетентність (В.В. Краєвський).

27. Професіонал, професійний розвиток, професіоналізація.

28. Умови досягнення професійного «акме»: внутрішні та зовнішні.

29. Професійна відповідальність як предмет психологічного дослідження.

30. Психологічні складові професійної відповідальності особистості у наукових дослідженнях (теоріях).

31. Психологічні механізми професійної відповідальності особистості.

32. Сутність психологічних детермінант професійної відповідальності особистості.

33. Рівні професійної відповідальності особистості.

34. Сутність поняття кар'єри, професійного росту та посадового росту.

35. Види кар'єри: центрована, вертикальна, горизонтальна, спеціалізована, неспеціалізована, внутрішньо (зовнішньо) організована, цільова, спіральна, стабілізована.

36. Етапи становлення кар'єри обдарованої особистості.

37. Потреби обдарованої особистості на етапах становлення кар'єри.

38. Вплив професійної відповідальності на кар'єрний зріст обдарованих фахівців.

39. Постановка цілей, їх реалізація, орієнтація на процес і результат у відповідній діяльності.

40. Подолання психологічних бар'єрів обдарованими – запорука успіху до самореалізації (робота над своїми недоліками).

41. Розвиток креативності, як основної складової самореалізованої особистості за А. Маслоу.

42. Розвиток професійного зростання обдарованої особистості (застосування психотехнологій).

43. Формування професійної відповідальності обдарованої особистості.

44. Розвиток професійної компетентності та її спеціальних видів.

45. Розвиток професіоналізму особистості управлінських кадрів, які здійснюють діяльність в особливих умовах.

46. Особливості творчої та інтелектуальної самореалізації особистості.

Тестовий контроль знань аспірантів

1. До показників особистісного потенціалу обдарованої особистості відносять:

- а) особистісна автономія та незалежність, внутрішня свобода
- б) постійна готовність до наслідків
- в) тимчасова координація особистості.

2. До бар'єрів спілкування відносять:

- а) аргументація
- б) рекомендації
- в) накази.

3. До характеристик особистісного зростання обдарованої особистості відносять:

- а) особистісне зростання має поліфункціональний характер
- б) особистісне зростання залежить насамперед від зусиль самої людини
- в) процес особистісного зростання періодичний.

4. До специфічних каналів спілкування відносять:

- а) захилий
- б) прямий
- в) мотиваційний.

5. До видів спілкування відносять:

- а) зовнішнє
- б) внутрішнє
- в) мотиваційне спілкування.

6. Життєві стратегії обдарованої особистості діляться на такі групи:

- а) об'єктивні
- б) внутрішні.

7. До складових потенціалу самореалізації обдарованої особистості належать:

- а) модальність активності
- б) соціальна спрямованість
- в) цілеспрямованість.

8. За віковим розподілом в обдарованих студентів виявлено, що:

- а) у молодших курсів переважаючим є екзистенційний та соціальний типи самореалізації
- б) у старшокурсників домінують типи активного та пасивного саморозвитку.

9. Аналізуючи гендерні відмінності в обдарованих досліджуваних виявлено, що:

- а) соціальний тип самореалізації більшою мірою характерний для обдарованих жіночої статі
- б) тип екзистенційної самореалізації домінує в обдарованих чоловічої статі.

10. Складова «спрямованість особистості» -

- а) визначає цільові, теологічні, мотиваційні характеристики: на що спрямований потенціал, якими є головні бар'єри, внутрішні та зовнішні перепони, способи та стратегії подолання складнощів
- б) сукупність стійких мотивів, поглядів, переконань, потреб та прагнень, що орієнтують обдаровану особистість на певну поведінку та діяльність до досягнення складних життєвих цілей.

11. Складова «модальність активності» характеризується:

- а) чим більше обдарована особистість проявлятиме власну активну життєву позицію, а не зацикленість на одноманітних діях, тим в більшій мірі вона розкриватиме потенційні можливості
- б) складова, що характеризується багатогранністю активних форм поведінки у різних видах діяльності особистості.

12. До типів потенціалу самореалізації обдарованих належать:

- а) саморозвитку
- б) есенційний
- в) соціального включення.

13. До принципів професійної діяльності обдарованих належать:

- а) принцип динамічної обумовленості
- б) принцип подолання психологічних бар'єрів
- в) поліфункціональний принцип.

14. Ю.П. Поваренков у процесі вивчення професійного розвитку обдарованих студентів педагогічного університету виокремив дві основні кризи:

- а) на 2-му і 4-му курсах
- б) на 3 та 5 курсах .

15. До стадій проф. становлення обдарованої особистості належать:

- а) стадія девіації
- б) стадія професійного навчання
- в) стадія майстерності

16. За даними А.А. Реана, максимальна задоволеність обраною професією спостерігається в обдарованих студентів:

- а) 2-го курсу
- б) 1 курсу
- в) 5 курсу.

17. Криза професійного росту обдарованої особистості характеризується такими факторами:

- а) неспівпадіння професійних сподівань і реальної дійсності.
- б) формування професійних намірів і їх реалізація.
- в) незадоволення професійним навчанням і професійною підготовкою.

18. Криза соціально-професійної самоактуалізації характеризується такими факторами:

- а) професійними деформаціями
- б) стабільністю професійної ситуації
- в) новою домінантою професійних цінностей.

19. Абрахам Маслоу до самореалізації включав одну із основних складових:

- а) творчість
- б) інтелект
- в) цілеспрямованість.

20. Обдарована особистість для повноцінної реалізації повинна працювати над:

- а) подоланням психологічних бар'єрів
- б) над постановкою цілей та їх реалізацією
- в) над розкриттям особистісного потенціалу.